

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Мовчана Анатолія Васильовича на дисертацію Войтович Ірини Степанівни «Підстави проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право

Актуальність теми дослідження. Актуальність порушеної проблематики підтверджується низкою чинників. Відомо, що одним із основних елементів досудового розслідування є слідчі (розшукові) дії, які є базовим механізмом у збиранні та перевірці доказів, що забезпечують встановлення обставин учиненого кримінального правопорушення.

Водночас проведення слідчих (розшукових) дій нерідко обмежує права та законні інтереси учасників кримінального провадження. У зв'язку з цим, велике значення має чітка правова регламентація процедури проведення слідчих (розшукових) дій, встановлення законодавчих обмежень і меж втручання у сферу інтересів учасників процесу, що охороняються законом.

Зміни, внесені останнім часом до кримінального процесуального законодавства, надали додаткові гарантії реалізації у досудовому провадженні положень про верховенство права, непорушність основних прав та свобод учасників досудового розслідування, неприпустимість незаконного та необґрунтованого втручання у сферу їх приватних інтересів. Водночас реформа кримінального судочинства й досудового розслідування, зокрема, призвела до обмеження самостійності слідчих та дізнавачів під час проведення слідчих (розшукових) дій, до «наскрізного» процесуального та судового контролю за їх діяльністю та, як наслідок, до збільшення навантаження на слідчих, дізнавачів щодо оформлення процесуальної документації.

Саме тому питання, пов'язані з чітким законодавчим встановленням підстав проведення слідчих (розшукових) дій, визначенням співвідношення підстав та умов проведення конкретної слідчої (розшукової) дії є достатньо актуальними та практично значущими в силу того, що вони дозволяють вирішити проблеми підвищення ефективності слідчих (розшукових) дій та можливостей використання їх результатів як доказів у кримінальних провадженнях, а також забезпечення прав та законних інтересів учасників досудового розслідування.

Окремі аспекти підстав проведення слідчих (розшукових) дій було висвітлено у наукових працях вітчизняних вчених. Визнаючи безумовну значимість робіт науковців і практиків, їх внесок у дослідження зазначеної проблематики, не можна не відзначити, що в цих роботах не було системно, комплексно розглянуто структуру підстав проведення слідчих (розшукових) дій. Відтак правильне розуміння та регламентація в законі підстав проведення слідчих (розшукових) дій дозволять вирішити низку теоретичних і практичних проблем підвищення ефективності їх проведення та одночасно забезпечити захист конституційних прав та свобод учасників кримінального провадження.

З огляду на сказане, не викликає сумніву актуальність дисертації Войтович І.С., мета якої вбачається у формуванні сучасного концептуального уявлення про сутність підстав проведення слідчих (розшукових) дій, їх видів та значущість кожної з їх складових, теоретичного обґрунтування необхідності виділення як самостійної процесуальної підстави слідчої (розшукової) дії рішення про її проведення, а також розробки пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та слідчо-судової практики.

Достатньо вагомим є також зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, які слугують додатковим аргументом підтвердження актуальності дослідження.

Обґрунтованість, достовірність та новизна представлених результатів проведених досліджень. Новизна наукових положень, передусім, вбачається в тому, що дисертанткою на основі аналізу кримінального процесуального законодавства, практики його застосування, існуючих точок зору та власного бачення теми, зроблено спробу комплексного розгляду та вирішення проблем щодо встановлення підстав проведення слідчих (розшукових) дій, що дозволило розробити ряд теоретичних та практичних положень, висновків і рекомендацій, котрі можуть мати значення для теорії кримінального процесу та вдосконалення кримінального процесуального регулювання порядку проведення слідчих (розшукових) дій.

У дисертації уточнено окремі поняття, що стосуються проблематики дослідження, показано системний взаємозв'язок між фактичними, правовими та процесуальними підставами проведення слідчих (розшукових) дій, розкрито вимоги, яким має відповідати рішення про їх проведення.

Наукова новизна дисертаційного дослідження виражається також у основних положеннях, що виносяться на захист. Зокрема, вперше аргументована необхідність розмежування процесуальної підстави проведення слідчої (розшукової) дії, якою виступає рішення про її проведення від правової підстави як сукупності норм кримінального процесуального закону, що визначають умови та порядок проведення слідчої (розшукової) дії. У зв'язку з цим, в ч.1 ст. 223 КПК України пропонується закріпити нормативне визначення поняття «слідча розшукова дія»; у структурі підстав проведення слідчих (розшукових) дій виділені фактична, правова та процесуальна компоненти. Підґрунтям для такого судження стало виокремлення наступних ознак: а) інформаційний аспект слідчої (розшукової) дії; б) сутність підстави як те, що детермінує проведення слідчих (розшукових) дій; в) процедурно-процесуальні вимоги до оформлення рішення про їх проведення.

Відтак, у дисертації сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень та висновків, які відповідають критеріям унікальності та наукової новизни. Зокрема доведено, що під час визначення сутності підстави проведення слідчої (розшукової) дії необхідно виходити з інформаційного (фактичного)

аспекту природи слідчої (розшукової) дії, враховувати формулювання відповідних статей КПК України і процедурно-процесуальні вимоги до оформлення рішення про проведення слідчої (розшукової) дії, тобто виділяти правову, фактичну і процесуальну компоненти підстав. На підставі цього дисертанткою запропоновано авторське визначення поняття «підстава проведення слідчої (розшукової) дії», під якою розуміється комплекс нормативних приписів кримінального процесуального закону, які визначають сукупність фактичних відомостей для обґрунтування прийняття рішення про проведення слідчої (розшукової) дії.

Новизна отриманих результатів вбачається також у тому, що здобувачка на підставі аналізу кримінального процесуального законодавства, слідчої й судової практики та наукових напрацювань аргументує, що вимоги, які пред'являються до рішення про проведення слідчої (розшукової) дії, можна класифікувати на дві групи: вимоги, засновані на засадах національного кримінального процесу та інших положеннях кримінального процесуального закону (законність, обґрунтованість, вмотивованість, своєчасність, справедливість, всебічність, повнота та неупередженість), і вимоги, сформульовані наукою кримінального процесу й підтверджені слідчою практикою (визначеність, грамотність і культура оформлення процесуальних рішень).

Заслуговують на увагу також твердження дисертантки, що особливе місце під час визначення можливості використання доказу як фактичної підстави проведення слідчої (розшукової) дії займає вимога допустимості доказів. Відтак, правила визнання доказу допустимим є системою умов, зміст яких становлять вимоги КПК України, що пред'являються до процесу формування доказів та можуть виражатись у позитивній або негативній формах.

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів підтверджується узгодженістю мети та поставлених завдань; структуризацією дисертації; якісною аналітичною роботою, проведеною з опрацювання результатів вивчення практики Європейського Суду з прав людини, рішень національних судів, опублікованих на офіційних електронних ресурсах; результатів анкетування слідчих, дізнавачів органів досудового розслідування Національної поліції, вміннями здобувачки аргументовано доводити свою авторську позицію, брати участь в академічному дискурсі; використанням власного досвіду роботи дисертантки на посаді помічника слідчого Шевченківського РВП ГУНП у Львівській області, що посилює зв'язок між теоретичними концепціями та слідчою практикою, дозволило запропонувати такі шляхи вирішення окреслених проблем, які враховують не тільки наукове обґрунтування, але й праксеологічну доцільність та значущість.

Оцінка змісту дисертації, рівня виконання поставлених завдань та оволодіння методологією наукової діяльності. Дисертація підготовлена на належному науковому рівні. Вдала логічна конструкція роботи забезпечує

послідовне сприйняття матеріалу. Відтак, у розділі 1 «Поняття та сутність підстав проведення слідчих (розшукових) дій» проаналізовано поняття та сутність правової категорії «підстава проведення слідчої (розшукової) дії», а також поняття фактичних, правових та процесуальних підстав проведення слідчих (розшукових) дій. Зокрема, здійснивши аналіз ознак слідчих (розшукових) дій, дисертантка пропонує ч. 1 ст. 223 КПК України викласти в такій редакції: «Слідчі (розшукові) дії є видом процесуальних дій, проведення яких забезпечується окремими заходами забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування з метою збирання і перевірки відомостей про обставини, що входять в предмет доказування, з подальшим формуванням доказів, що підлягають дослідженню під час формулювання і прийняття рішень у кримінальному провадженні».

У розділі 2 «Сутність процесуальних підстав проведення слідчих (розшукових) дій» досліджуються вимоги до процесуального рішення про проведення слідчих (розшукових) дій та механізм формування процесуальних підстав їх проведення у конкретній слідчій ситуації. Стверджується, що прийняття рішення про проведення слідчої (розшукової) дії – це результат сформованої слідчої ситуації, яка робить можливим або вимагає подальших процесуальних дій. Натомість вибір слідчої (розшукової) дії адекватній слідчій ситуації знаходиться не тільки в правовому полі діяльності слідчого, а й відноситься до тактико-психологічних особливостей кримінального судочинства, сфери інтуїтивного сприйняття слідчим ситуації, що склалася.

У розділі 3 «Фактичні підстави проведення слідчих (розшукових) дій» здійснено аналіз доказів, як фактичної підстави проведення слідчих (розшукових) дій та мети їх проведення у взаємозв'язку з фактичними даними, що вказують на можливість її досягнення. З урахуванням предмета дослідження розглянуто співвідношення таких основних категорій кримінального процесу, як докази, джерела доказів та засоби доказування у контексті проблематики визначення фактичних підстав проведення слідчої (розшукової) дії.

Формулювання загальних висновків відповідає змісту наукового обґрунтування, викладеному у розділах та підрозділах дисертації.

Позитивної оцінки заслуговує те, що робота не є компіляцією даних, а самостійним та оригінальним дослідженням. Вельми цінним є те, що дисертанткою запропоновано редакцію змін та доповнень до кримінального процесуального законодавства в частині питань, що стосуються підстав проведення слідчих (розшукових) дій, їх унормування, визначення фактичної та процесуальної компоненти, а також чіткого закріплення мети їх проведення. Методологічна основа дослідження детермінована специфікою досліджуваної теми. Отримання результатів дослідження стало можливим у зв'язку із застосуванням сукупності загальнонаукових та спеціальних методів. Здобувачка вправно продемонструвала володіння методологією наукової діяльності. Як

наслідок, стало можливим вивчення предмета дослідження з різних позицій, використання досягнень суміжних наук (кримінального права, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, теорії права, логіки тощо).

Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено і в подальшому може бути використано: у *законодавчій діяльності* – для розробки правової регламентації, внесення змін та доповнень до законодавства; в *освітньому процесі* – під час проведення занять з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Досудове розслідування», підготовки методичної літератури (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 16.06.2023 № 63/1); у *практичній роботі* – під час проведення досудового розслідування та судового розгляду.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях. Основні наукові результати дисертації опубліковано в 6 наукових публікаціях, з них три статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, та трьох тезах наукових доповідей, опублікованих за результатами участі у науково-практичних семінарах та круглих столах.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ретельного вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи зміст та наукове значення дисертації хотілося б окреслити окремі дискусійні моменти, а також зробити певні зауваження та висловити окремі побажання до роботи, зокрема:

1. На стор. 144 дисертації зазначається, що з огляду на те, що результати оперативно-розшукової діяльності нерідко містять важливу інформацію, законодавець прагне ввести їх у кримінальне судочинство. Так, ст. 99 КПК України, хоча і встановлює можливість використання в доказуванні результатів ОРД, якщо вони відповідають вимогам, що висуваються до документів, проте не можна не відзначити, що *вимога відповідності результатів оперативно-розшукової діяльності КПК України* виявляється явно нездійсненою, оскільки *КПК України жодних вимог до ОРД не пред'являє і не може пред'являти через різномірність процесуальної та оперативно-розшукової діяльності*.

Водночас відповідно до ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» матеріали ОРД використовуються, зокрема, для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні.

На думку рецензента, бажано було б пояснити, що дисертантка розуміє під *«вимогою відповідності результатів оперативно-розшукової діяльності КПК України»*.

2. У підрозділі 1.2 дисертації досліджується **«сутність фактичних підстав проведення слідчих (розшукових) дій»**. Зокрема на стор. 46 зазначається, що фактичні підстави проведення слідчих (розшукових) дій в спеціальній літературі трактуються по-різному. При цьому стверджується, що такий різноманітний характер трактування фактичних підстав для проведення слідчих (розшукових) дій пояснюється невизначеністю позиції законодавця.

Водночас на стор. 59 дисертації здобувачка зазначає, що «...в законі, на жаль, нерідко відсутні вказівки на фактичні підстави (в будь-якій формі) проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій. Тим часом, для забезпечення відповідності судово-слідчої практики вимогам кримінальної процесуальної форми, фактичні підстави повинні бути закріплені в кримінальному процесуальному законі стосовно кожної слідчої (розшукової) дії...».

Натомість у пропозиціях дисертантки щодо внесення змін та доповнень до КПК України (Додаток Б) фактичні підстави для проведення слідчої (розшукової) дії пропонуються лише щодо проведення **допиту, пред'явлення для впізнання, обшуку, зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису**.

Хотілось би почути, чому така вибіркковість запропонованих змін до кримінального процесуального законодавства.

3. Відповідно до ст. 246 КПК України **негласні слідчі (розшукові) дії** - це **різновид слідчих (розшукових) дій**, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК.

Тому, на наш погляд, у дисертації доцільно було б дослідити **підстави проведення і негласних слідчих (розшукових) дій**. Хотілось би почути конкретну думку здобувачки з цього приводу.

4. У дисертації запропоновано низку змін та доповнень до КПК України (Додаток Б). Бажано було б надіслати даний законопроект до профільного Комітету Верховної Ради України для використання у законотворчій роботі.

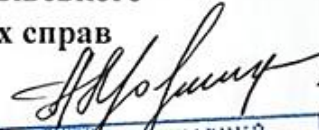
Натомість зазначені рецензентом зауваження носять, головним чином, дискусійний характер, відображають власну наукову позицію рецензента й можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що дисертація Войтович І.С. «Підстави проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні» є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які мають важливе теоретичне і практичне значення та вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики кримінального процесу.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на науково-практичних заходах дисертація відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Войтович Ірина Степанівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

**професор кафедри оперативної-розшукової діяльності
факультету № 2 Інституту з підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції Львівського
державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Анатолій МОВЧАН

